

II Ca 1030/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2020 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Małgorzata Wiśniewska

Sędzia Sądu Okręgowego Beata Woźniak

Sędzia Sądu Okręgowego Agnieszka Śliwa

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w dniu 24 listopada 2020 r. w Poznaniu

sprawy z powództwa (...) Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W.

przeciwko M. P. i K. P.

o ustanowienie rozdzielności majątkowej

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Rawiczu

z 26 września 2019 r.

sygn. akt III Rc 19/19

I. oddala apelację;

II. nie obciąża pozwanego kosztami zastępstwa procesowego strony powodowej w postępowaniu apelacyjnym.

Beata Woźniak Małgorzata Wiśniewska Agnieszka Śliwa

II Ca 1030/20

UZASADNIENIE

Wyrokiem wydanym 26 września 2019 r., sygn. akt III Rc 19/19, w sprawie z powództwa (...) Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W., Sąd Rejonowy w Rawiczu ustanowił rozdzielność majątkową pomiędzy pozwanymi M. P. i K. P. (punkt 1.) i orzekł o zwolnieniu pozwanych od obowiązku zwrotu kosztów postępowania na podstawie art. 102 k.p.c. (punkt 2.).

Sąd Rejonowy ustalił, że pozwani zawarli związek małżeński 31 grudnia 1986 r. i że w ich małżeństwie panuje ustrój wspólności majątkowej. Nieprawomocny jest wyrok rozwiązujący małżeństwo pozwanych. Powód jest wierzycielem M. P., a jego wierzytelność została stwierdzona prawomocnym nakazem zapłaty Sądu Rejonowego Lublin – Zachód w Lublinie z 14 czerwca 2011 r.; nakaz zapłaty opiewa na kwotę należności głównej 26.443,67 zł. Powód prowadził

bezsukteczną egzekucję komorniczą przeciwko pozwanej. Pozwani są współwłaścicielami, na prawach wspólności ustawowej małżeńskiej, lokalu mieszkalnego nr (...) przy ulicy (...) w M.. Ustalony stan faktyczny był w sprawie bezsporny.

Jako podstawę prawną orzeczenia Sąd I instancji przytoczył przepis art. 52 § 1a k.r.o. i stwierdził, odnosząc się do dokonanych ustaleń faktycznych, że powód wykazał wszystkie przesłanki wymagane tym przepisem. Zarzuty podnoszone w toku procesu przez pozwanego K. P. dotyczyły wyłącznie należności wynikającej z tytułu wykonawczego – pozwany kwestionował wysokość tej należności, przy czym został pouczone, że podnoszenie takich zarzutów w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej jest niecelowe i że powinien tego rodzaju zarzuty realizować w powództwie przeciwegzekucyjnym albo innym powództwie skierowanym przeciwko tytułowi wykonawczemu. Sąd podkreślił, że poza tym pouczeniem uwzględnił wniosek pozwanego o odroczenie rozprawy, zgłoszony z uwagi na zamiar skonsultowania się przez pozwanego z prawnikiem.

W odniesieniu do orzeczenia o kosztach procesu Sąd Rejonowy przywołał podstawę prawną w postaci art. 102 k.p.c.

Apelację od wyroku wniósł pozwany K. P..

Podał, że zaskarża wyrok w całości i wnosi o nieustanawianie rozdzielności majątkowej.

W uzasadnieniu apelacji przedstawił własne wyliczenie wysokości długu pozwanej wobec (...) Bank SA w poszczególnych danych. Podniósł, że „działając niezgodnie z prawem, niezgodnie z Komisją Nadzoru Finansów” powód obliczył to zadłużenie na kwotę wyższą niż pożyczkodawca i wyższą niż kwota, za którą kupił wierzytelność. Stwierdził, że powód „niesłusznie” domaga się spłaty ze wspólnego majątku w sytuacji, gdy bank udzielił pozwanej kredytu „bez zgody męża i niezgodnie z zaleceniami KNF”, nie dopełniając „formalności”. Zarzucił, że kwota zobowiązania została „zawyżona”, co czyni zaskarżony wyrok „niesłusznym”. Zdaniem apelującego, wyrok jest nieprawidłowy, gdyż „orzeczenie sądu jest oparte na żądaniu znacznie zawyżonej kwoty”, „bez jakiegokolwiek wiarygodnej dokumentacji”. Sąd I instancji, nie zobowiązał strony powodowej do przedstawienia dokumentów, na podstawie których można orzekać o rozdzielności (umowy kredytu, przejęcia wierzytelności, płatności rat, wezwań kierowanych listem poleconym do M. P.). Zdaniem apelującego, Sąd „obciążył” pozwaną „bez żadnych faktycznych faktów, kart rat, umowy kredytu”. Apelujący stwierdził: „to zadłużenie mnie nie dotyczy”.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od strony pozwanej zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja była bezzasadna.

Przesłanką żądania przewidzianego w art. 52 § 1a k.r.o. jest wykazanie przez wierzyciela istnienia stwierdzonej tytułem wykonawczym wierzytelności w stosunku do jednego z małżonków oraz uprawdopodobnienie, że zaspokojenie tej wierzytelności wymaga dokonania podziału majątku wspólnego małżonków. W orzecznictwie podkreśla się konieczność ścisłej wykładni tych przesłanek ze względu na wyjątkowy charakter żądania wierzyciela, ingerującego w stosunki majątkowe małżonków. Żadne inne okoliczności - poza wskazanymi w ustawie - nie pozwalają wierzycielowi na wystąpienie z żądaniem ustanowienia rozdzielności majątkowej (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2014 r., II CSK 387/13). Wierzytelnością, o której mowa w art. 52 § 1a k.r.o., może być każda wierzytelność w stosunku do jednego z małżonków, której zaspokojenie nie może według ustawy nastąpić z majątku wspólnego małżonków, tj. wierzytelność wynikająca ze zobowiązania jednego z małżonków zaciągniętego bez zgody drugiego z nich oraz ze zobowiązania jednego małżonka niewynikającego z czynności prawnej, jak i wierzytelność powstała przed powstaniem wspólności lub dotycząca majątku osobistego jednego z małżonków. Należy podkreślić, że w sytuacji, gdy zobowiązanie zostało zaciągnięte za zgodą małżonka dłużnika, nie ma podstaw do ustanowienia rozdzielności majątkowej między małżonkami, bowiem wówczas wierzyciel może zaspokoić się z majątku wspólnego (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z 20 września 2018 r. w sprawie IV CSK 303/17).

Powyższy pogląd i przyjętą przez Sąd Najwyższy wykładnię normy art. 52 § 1a k.r.o. Sąd Okręgowy w składzie orzekającym w całości podziela.

Obie przesłanki wymagane przez ustawodawcę w art. 52 § 1a k.r.o. wierzyciel spełnił.

Jeżeli chodzi o wykazanie istnienia stwierdzonej tytułem wykonawczym wierzytelności w stosunku do jednego z małżonków, to zaznaczyć należy, że ustawodawca nie wymaga „wykazania” istnienia wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym określonym dowodem, w szczególności nie wymaga przedłożenia w procesie oryginału tytułu wykonawczego. Nie została bowiem przyjęta w ustawie wyłączność dowodowa takiego dokumentu. Skoro powód przedłożył kserokopię nakazu zapłaty stwierdzającego wierzytelność w stosunku do pozwanej M. P. (k. 10) oraz kserokopię postanowienia o nadaniu temu nakazowi klauzuli wykonalności (k. 9), to wykazał istnienie stwierdzonej tytułem wykonawczym wierzytelności w stosunku do pozwanej. Z kolei przedkładając uwierzytelniony odpis postanowienia T. K. Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym (...) w W. z 14 sierpnia 2017 r. o umorzeniu postępowania egzekucyjnego (...) wobec bezskuteczności egzekucji prowadzonej przeciwko pozwanej M. P., powód spełnił wymóg uprawdopodobnienia drugiej okoliczności wymaganej ww. przepisem, tj., że zaspokojenie wierzytelności wymaga dokonania podziału majątku wspólnego małżonków. Wprawdzie z przedłożonej kopii postanowienia komornika nie wynika, na podstawie jakiego tytułu była prowadzona egzekucja, ale pozwani nie podnosili zarzutów dotyczących treści tego dokumentu przed Sądem Rejonowym, tak samo, jak nie kwestionowali wiarygodności i mocy dowodowej ogółu dokumentów (kopii dokumentów) przedłożonych przez stronę powodową. Niezrozumiałym jest zatem zarzut apelującego, że Sąd Rejonowy rozstrzygnął sprawę „bez jakiegokolwiek wiarygodnej dokumentacji” i że nie zobowiązał strony powodowej do przedstawienia dokumentów, na podstawie których można orzekać o rozdzielnosci majątkowej. O ile przyjmując, że zarzuty te odnosiły się do dokumentów stwierdzających istnienie wierzytelności w stosunku do pozwanej M. P., to były one spóźnione, skoro strona powodowa przedłożyła kopie dokumentów, z których wynikało istnienie tytułu wykonawczego, a pozwani do czasu zamknięcia rozprawy w Sądzie I instancji nie zgłosili zarzutów dotyczących ich wiarygodności i mocy dowodowej; ich zgłoszenie dopiero na etapie postępowania odwoławczego należy wykluczyć, przy uwzględnieniu normy art. 381 k.p.c. oraz faktu, że Sąd Rejonowy umożliwił pozwanym podjęcie obrony przed zgłoszonym żądaniem na właściwym do tego etapu procesu, uwzględniając wniosek o odroczenie rozprawy, uzasadniony zamiarem uzyskania przez pozwanych pomocy prawnej. Przed Sądem Rejonowym nie było natomiast sporne stwierdzenie wierzytelności tytułem wykonawczym, tj. wydanie nakazu zapłaty i opatrzenie go klauzulą wykonalności, podobnie jak bezskuteczne przeprowadzenie egzekucji. O ile natomiast zarzuty apelującego odnosiły się do szeroko omawianej również w apelacji kwestii wielkości długu pozwanej, to należy powtórzyć za Sądem Rejonowym, że wykraczały one poza zakres kognicji sądu w rozpoznawanej sprawie. Nie należy bowiem do sądu rozpoznającego żądanie wierzyciela ustanowienia rozdzielnosci majątkowej małżeńskiej, na podstawie art. 52 § 1a k.r.o., badanie istnienia i rozmiaru rzeczywistego zadłużenia małżonka, w szczególności sąd ten nie ma możliwości weryfikowania wierzytelności stwierdzonej wcześniej tytułem wykonawczym. To samo dotyczy zarzutu apelującego, że pierwotny wierzyciel (bank) udzielił pozwanej kredytu, nie dopełniając „formalności”, pomijając wysokość jej dochodu w momencie zawarcia umowy i wymóg uzyskania zgody małżonka na zaciągnięcie zobowiązania. Z uwagi na konstrukcję normy art. 52 § 1a k.r.o., sąd poprzestaje na stwierdzeniu istnienia wierzytelności tytułem wykonawczym i pozostaje nim związany. Jak słusznie wskazał Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, tytuł wykonawczy może zostać obalony w procesie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, zgodnie z art. 840 § 1 i art. 843 k.p.c., natomiast nie można takiego tytułu „obalić” przesłankowo w procesie o ustanowienie rozdzielnosci majątkowej. Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. prawomocne orzeczenie, którym dysponuje wierzyciel, wiąże sąd również w niniejszej sprawie, a podnoszone przez apelującego zarzuty są nieskuteczne. Nieuprawnione było oczekiwanie pozwanego, że sąd w rozpoznawanej sprawie podda weryfikacji zarówno samo powstanie zobowiązania pozwanej, jak i jego wysokość, a także skuteczność przejścia wierzytelności na stronę powodową. Ta ostatnia okoliczność potwierdzona została przez nadanie klauzuli wykonalności na rzecz strony powodowej postanowieniem z 30 sierpnia 2011 r. w sprawie (...) Sądu Rejonowego L.(k. 9 akt), a zobowiązanie pozwanej stwierdził Sąd w prawomocnym nakazie zapłaty wydanym w ww. sprawie 14 czerwca 2011 r.

Chybiony jest pogląd apelującego, że w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej na żądanie wierzyciela sąd orzekający powinien (może) badać dokumenty stanowiące źródło zobowiązania, ocenić jego ważność (skuteczność) i zweryfikować prawidłowość tytułu wykonawczego, którym dysponuje wierzyciel. Przypomnieć należy, że rozpoznawana sprawa nie była sprawą o zapłatę przez pozwaną (bądź pozwanym) należności pieniężnej wynikającej z umowy kredytowej, którą pozwana zawarła z bankiem, a w toku której następuje obliczenie wysokości długu i mogą być rozpatrywane zarzuty dłużnika co do tej wysokości, a także samo istnienie zobowiązania. Wszelkie zarzuty dotyczące istnienia zobowiązania (długu) i jego wielkości powinny zostać zgłoszone w sprawie, w której wydany został nakaz zapłaty poprzez wniesienie sprzeciwu od tego nakazu, ewentualnie we wzmiankowanym wyżej powództwie przeciwegzekucyjnym. Nie mogą natomiast stanowić skutecznego środka obrony pozwanego małżonka przeciwko żądaniu rozpatrywanemu w niniejszej sprawie, tj. żądaniu ustanowienia rozdzielności majątkowej. Prawidłowo zatem Sąd Rejonowy ograniczył rozpoznawanie sprawy do tych okoliczności, które stanowią przesłanki roszczenia w myśl art. 52 § 1a k.r.o. Wyrok nie mógł być natomiast skutecznie zakwestionowany z tej przyczyny, że – jak podniósł apelujący – „jest oparty na żądaniu znacznie zawyżonej kwoty”.

Nie podważa prawidłowości rozstrzygnięcia Sądu I instancji także okoliczność, wskazywana w apelacji, że żona pozwanego zaciągnęła zobowiązanie bez jego zgody. Przeciwnie, okoliczność ta wskazuje wprost, że wierzyciel zgłosił żądanie ustanowienia rozdzielności majątkowej w celu dochodzenia wierzytelności, której zaspokojenie nie może według ustawy nastąpić z majątku wspólnego małżonków, a więc wierzytelności, o której mowa w art. 52 § 1a k.r.o.; zaistniała zatem przesłanka tym przepisem wymagana. Gdyby było inaczej, to znaczy w sytuacji, gdyby zobowiązanie zostało zaciągnięte za zgodą małżonka dłużniczki (pozwanego), nie byłoby podstaw do ustanowienia rozdzielności majątkowej między małżonkami, bowiem wówczas wierzyciel mógłby zaspokoić się z majątku wspólnego (por. cytowane wyżej orzeczenie Sądu Najwyższego w sprawie IV CSK 303/17). Z kolei przedstawiony przez powoda dowód bezskuteczności egzekucji wszczętej przez powoda przeciwko pozwanej (k. 16 akt), z tej przyczyny, że komornik nie odnalazł majątku dłużniczki, z którego można przeprowadzić skuteczną egzekucję, wskazuje, że zaspokojenie przysługującej powodowi wierzytelności wymaga dokonania podziału majątku wspólnego pozwanym, do czego niezbędne jest w pierwszej kolejności ustanowienie rozdzielności majątkowej. Zastrzec należy, że w postępowaniu odwoławczym nie przedstawiono dowodu ustania małżeństwa pozwanym na skutek rozvodu i odpadnięcia z tej przyczyny potrzeby ustanowienia rozdzielności majątkowej.

Należy też zaznaczyć, że do uzyskania zaspokojenia przez wierzyciela konieczne są dalsze kroki: ustanowienie przez sąd rozdzielności oznacza jedynie ustanie ustawowej wspólności majątkowej między pozwanymi i przynależność do majątku każdego z małżonków udziału w dotychczasowym majątku wspólnym. Do zaspokojenia się wierzyciela jednego z małżonków z jego udziału w majątku wspólnym konieczne jest zajęcie prawa tego z małżonków do żądania podziału majątku wspólnego (art. 896 i 909 k.p.c.); z mocy tego zajęcia wierzyciel może następnie żądać podziału majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, a po dokonaniu podziału może żądać zaspokojenia swojej wierzytelności ze składników majątkowych przyznanych dłużnikowi w wyniku podziału. Nie jest zatem tak, jak wydaje się przyjmować apelujący, podnosząc zarzut, że „zadłużenie go nie dotyczy”, iż będzie przymuszony do spłaty zobowiązania zaciągniętego przez pozwaną. Przeciwnie, ustanowienie rozdzielności ma prowadzić do ochrony części majątku wspólnego przysługującego apelującemu – wierzyciel może bowiem poszukiwać zaspokojenia swojej należności tylko w tej części tego majątku, która przypadnie w wyniku podziału majątku pozwanej M. P. i nie może go poszukiwać w majątku, który uzyska w wyniku podziału pozwany.

W ustalonych okolicznościach Sąd Okręgowy nie znajduje podstaw do uznania za nieprawidłowy zaskarżonego wyroku, ustanawiającego rozdzielność majątkową w małżeństwie pozwanym na żądanie wierzyciela. Apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. (punkt I.).

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu za postępowanie apelacyjne (punkt II.) ma podstawę prawną w przepisie art. 102 k.p.c. i uzasadnione jest tymi samymi okolicznościami, które przytoczył Sąd I instancji w uzasadnieniu swojego orzeczenia o kosztach procesu: pozwany jest w trudnej sytuacji materialnej, utrzymując się ze świadczenia przedemerytalnego w wysokości zaledwie 960 zł i mając zobowiązanie alimentacyjne w wysokości 200 zł miesięcznie

względem niepełnosprawnego syna, a przy tym względy słuszności przemawiają przeciwko obciążaniu pozwanego - małżonka dłużnika kosztami procesu, u którego podstaw leżą działania jego żony, podjęte bez jego akceptacji. Obciążanie pozwanego w tych okolicznościach kosztami procesu naruszałoby poczucie sprawiedliwości. Oczywiście pozostaje także dysproporcja sytuacji majątkowej pozwanego oraz strony powodowej, co stanowi dodatkowy argument przeciwko nałożeniu na pozwanego kosztów zastępstwa procesowego strony powodowej w postępowaniu apelacyjnym, przy uwzględnieniu przedmiotu postępowania.

Beata Woźniak Małgorzata Wiśniewska Agnieszka Śliwa